

Namísto úvodu

Svazek předkládaný dnes čtenáři se vyznačuje jistým specifikem, jež neuniklo bystrému oku již dle obálky. *Paginae historiae* po prvních pokusech na konci 90. let znovu přistoupily k sestavení monotematického čísla. Inspirací jim k tomu byla některá zahraniční archivní periodika, z nich zejména slavná francouzská *La Gazette des archives*, která již před delším časem tu a tam přicházela s tematicky sevřenými svazky a která od devadesátých let 20. století na tuto praxi přešla postupně takřka úplně. Ale není to jen *La Gazette*. Monotematicky jsou koncipovány například *Studien und Quellen (Etudes et Sources)*, časopis švýcarského Bundesarchivu, stále častěji se setkáváme s jednou námětově ucelenou sekcí v periodiku Asociace kanadských archivářů *Archivaria*. V neposlední řadě přichází se snahou alespoň některé z úvodních příspěvků obsahově sjednotit také německý *Archivar*.

Paginae si vybraly jako první ze svých monotematických čísel oblast předarchivní péče a spisové služby, tedy sféru, která mnohými čtenáři nebývá s archivnictvím primárně spojována, která však do jeho rámce určitě spadá, ač samotný výraz *předarchivní péče* by mohl upomínat spíše na něco, co vlastnímu archivnictví předchází. Tak tomu však není. Jen obtížně bychom v ní hledali staré listiny, zaprášené dokumenty, obtížně čitelná písmena a vůbec vše, co si čtenář obvykle spojuje s termínem archiv – cosi starého, ba snad přímo prastarého, obtížně srozumitelného, cosi bytostně napojeného na doby dávno minulé. Předarchivní péče a spisová služba je naopak svázána s dokumenty z perspektivy staletí relativně mladými a někdy i současnými. Ba dokonce se v ní vtěluje i velmi důležitý ohled na časy budoucí, což by u archivářů předpokládal skutečně již málokdo. Proč? Archiváři pracující na poli předarchivní péče mají jako jeden z nejdůležitějších úkolů hledat, shromažďovat a mezi obrovským množstvím dokumentů z archivní perspektivy z více než devadesáti procent bezcenných vybírat takové z nich, které se stanou archiváliemi a budou, snad na věky, uloženy v archivech. Jak však takové dokumenty vybrat? Jaké klíče zvolit pro archivářovo rozhodování, jaké „papíry“ ponechat a jaké nechat nemilosrdně zničit? Tu pak vystupuje mnohdy ohled: vybrat bychom měli přeci

to, co bude v budoucnu někoho zajímat. Pokud by daný papír napříště nikdo nechtěl vidět, zkoumat, vytěžit, nedej bože ukrást, proč bychom jej měli uchovávat? Archivář se tedy musí, alespoň tu a tam, ptát: jak budou na dokumenty, které dnes volíme jako hodny převzetí do archivu a které pocházejí z minulosti, ač třeba i skorem současné, nahlížet věky a generace příští? Archivář předarchivní péče a spisové služby tak v sobě spojuje ony pomyslné tři dimenze času minulého, současného a budoucího a z jejich vždy jedinečného spojení nakonec vzejde konečné rozhodnutí: tento dokument zničme a tamten uchovejme!

Autoři, kteří se sešli v předkládaném svazku, představí některé z možných vyústění, jak takové propojení může dopadnout. Současně jsou to lidé, kteří se v českých zemích aktivně zabývají či dříve zabývali předarchivní péčí a spisovou službou. Je to oblast dosti široká a v poslední době poměrně dynamicky se rozvíjející. Smyslem našeho monotematického čísla je pokusit se určitým způsobem zachytit její základní kontury, pilíře, na nichž stojí i stála dříve. Věříme, že tak poslouží studentům, lidem, kteří jsou profesně spojeni s oblastí spisové služby u nejrozmanitějších institucí, archivářům či vůbec komukoli, kdo má o tuto doménu zájem. Jednak jsme chtěli poskytnout jistý první vhled do předarchivní péče a spisové služby, jednak nám šlo o určitý bilancující pohled na jejich stav na přelomu 20. a 21. století. Taktéž jsme se snažili, aby byly dotčeny alespoň letmo některé teoretické a metodologické premisy, s nimiž pracují archiváři předarchivní péče. Snad tyto rysy vystoupí z textů samotných.

Dovolte nám nakonec objasnit strukturu monografické části. Rozdělena je na čtyři základní části. V první jsou shromážděny *obecné studie*, kde první čtyři příspěvky seznamují s předarchivní péčí na třech základních rovinách veřejných archivů: nejprve Tomáš Kalina a Zora Machková s Jiřím Křesťanem za Národní archiv, posléze Helena Pochobradská za státní oblastní archivy a nakonec Miroslav Olšina za okresní archivy. Následují tři příspěvky z oblasti specializovaných archivů, Alexandra Blodigová z Archivu Senátu Parlamentu ČR, Daniela Brádrlová z Archivu Akademie věd ČR a Petr Cajthaml s Markem Ďurčanským z Archivu Univerzity Karlovy v Praze. V druhé části *tematických studií k domácí problematice* předkládáme čtenáři studie k vybraným tématům z předarchivní péče a spisové služby v České republice. Karolína Šimůnková shrnuje klíčové momenty u jedné ze současných významných institucí v péči Národního archivu, totiž u Národního památkového ústavu. Eva Wasková pro rovinu oblastních

archivů pojednává o podnikatelských institucích, Pavel Šrámek porovnává předarchivní péči dvou okresních archivů, přičemž rozkročením na oblast Slovenska vykračuje vlastně nad rámec studií k domácí problematice. Jan Schwaller z Archivu hlavního města Prahy vybral kulturní instituce v jeho péči a Jakub Kunert shrnuje v rozsáhlé studii vývoj spisové služby v české bankovní sféře, zejména u České národní banky. Ve třetí části *studií k zahraniční problematice* Mikuláš Čtvrtník nastiňuje některé specifické rysy současné předarchivní péče ve Francii, Martin Šisler totéž činí pro oblast Polska a Zbyšek Stodůlka stáčí pohled k Německu. Vše je ukončeno čtvrtou, poslední částí *úvah a vzpomínek*, již otevírá text Růženy Hlušíčkové, někdejší vedoucí oddělení Národního, tehdejšího Státního ústředního archivu, jež mělo na starosti předarchivní péči. Následuje její kolega z téhož oddělení, který svého času převzal i jeho vedení a dodnes s ním spolupracuje, Josef Žabka. Nakonec jsou zařazeny vzpomínky Vladimíra Kalába, dlouholetého pracovníka, svého času vedoucího, oddělení pro předarchivní péči ve Státním oblastním archivu v Zámrsku.

Nechť laskavý čtenář sám posoudí, do jaké míry se záměr sestavit monotematické číslo podařil. Věříme, že se Paginek podaří přes náročnost takového podniku udržet i do budoucna alespoň občasně vydávání monograficky laděných čísel. V příštím roce to bude archivní vzpomínání a v plánu jsou i další témata. Tolik jen pro předběžné navnadění.

S díky všem autorům, kteří se podíleli svými texty na tomto čísle

Redaktoři svazku